

Kiek ins nao bove

Gevelstenen in Maastricht

Maastricht heeft iets met gevelstenen. Meer dan 250 oude Maastrichtse gevelstenen leggen op de dag van vandaag nog een link naar het leven en werken van de Maastrichtenaar uit de periode 1600 –1800. Ze zijn daarmee van grote cultuur-historische waarde voor de stad en een bron van leerzaam genoeg voor de bewoners van Maastricht en de gasten, die onze stad bezoeken. Iedereen die wel eens in de binnenstad en Wyck naar boven kijkt, kan dat bevestigen: de gevelstenen zijn stuk voor stuk de visitekaartjes van onze stadsgeschiedenis. 'Kiek ins nao bove'; niet voor niets door Stichting Vrienden Maastrichtse gevelstenen (VMG) gekozen als lijfspreuk.

1. In historisch perspectief

Gevelstenen vormen een hulpmiddel voor het dateren van huizen en de voorstellingen resp. opschriften verschaffen inzicht over woonhuizen, winkels en ambachtshuizen. De gevelstenen waren vroeger vooral bedoeld als identificatiemiddel in een tijd, dat de huizen nog geen nummering bezaten. Huizen werden gekend aan hun naam die op een uithangbord of, toen gevels versteend werden, op een gevelsteen werd uitgebeeld.

De op de gevelsteen uitgebeelde onderwerpen kwamen voornamelijk uit het gewone dagelijkse leven of de gedachtewereld van de vroegere Maastrichtenaar; ze geven daarmee een beeld van hun tijd en (ver)dienen dan ook zonder meer voor de toekomst bewaard en in stand gehouden te worden.

Na de invoering van de huisnummering aan het begin van de negentiende eeuw was het niet langer noodzakelijk om elk huis apart met een naam te benoemen, waardoor aan de plaatsing van gevelstenen abrupt een einde kwam.

Vernieuwde puien, verlengde raamkozijnen, ze waren meestal funest voor de gevelsteen die bij zo'n verbouwing in de weg zat. Een heleboel stenen hebben toen het loodje gelegd; een stuk of wat kwamen terecht in depots van LGOG, Bonnefantenmuseum of gemeente, waar door minder deskundige behandeling ook nog een aantal verloren ging.

Gelukkig is na WO II het getij voor deze cultuur-historische monumentjes gekeerd. De belangstelling is groeiende, mede als gevolg van 'bekend is bemind'. Daar hebben verschillende boeken over Maastrichtse gevelstenen, publicaties in dag- en weekbladen en het aan de weg timmeren van de VMG fors aan bijgedragen.

2. Omgaan met waarde

De waarde van gevelstenen voor de stad Maastricht, tweede gevelstenenstad van Nederland, staat historisch, cultureel en recreatief buiten kijf, maar zou nog meer versterkt kunnen worden als de overheid, andere instanties en bewoners samen zich op voor hun geëigende onderdelen concentreren en ieder daarin zijn eigen verantwoordelijkheid neemt.

3. Betekenis geven

Iedere gevelsteen vormt een momentopname van een vervlogen tijdvak en samen vormen ze een in steen gebeiteld geschiedenisboek van de stad.

Naast toekomstig behoud - door het zelf uitvoeren, stimuleren of ondersteunen van initiatieven die gericht zijn op onderhoud en behoud van gevelstenen en het herplaatsen van 'loslopende' gevelstenen of eventuele replica's van verdwenen exemplaren - wil de VMG extra nadruk gaan

leggen op het inzicht en betekenis geven aan de gevelstenen door het opzetten van educatieve, verdiepende/informatieve en cultuur-historische activiteiten.

> **educatief**

De VMG zal educatieve en thematische gevelsteentochten gaan opzetten voor de schooljeugd (10 – 14 jaar) en daar in overleg met de scholen vorm aan geven. De directie van de basisschool in Wyck heeft zich enthousiast bereid verklaard een concept daarvoor samen met de VMG op te zetten.

Het zal gaan om speurtochten onder leiding van speciale gidsen, waarbij met name ook actieve inbreng van de jeugdigen gevraagd zal worden. Er wordt gestart in Wyck en als het concept – mogelijk na enige aanpassingen – robuust is, zal het in de hele stad samen met basisscholen worden uitgerold. De totale eenmalige kosten daarvan worden ingeschat op € 5.000. Aangezien we dit educatieve concept gratis aan de basisscholen en de schooljeugd willen aanbieden, zal de VMG hiervoor bij verschillende instanties en fondsen om ondersteuning vragen.

> **verdiepend/informatief**

Om de belangstellende recreant en toerist te verleiden kennis te maken met Maastricht en de Maastrichtse gevelstenen, maar ook om de Maastrichtenaren zelf meer inzicht te geven over het werken en leven in zijn/haar stad in de periode 1600-1800, zal er samen met het softwarebedrijf MIDDAG (Witmakersstraat 10, 6211 JB Maastricht) een interactieve website ontwikkeld worden, waarmee men met de smartphone in de hand via en langs de gevelstenen de stad en een zichtbaar deel van haar culturele erfgoed leert kennen. Gedacht wordt aan tochten met verschillende invalshoeken en wel per wijk/gebied (bv. Markt, Boschstraat, Muntstraat, Wolfsstraat, Stokstraat, Rechtstraat en Hoogbrugstraat) of per thema (bv. ambachten, fauna, flora, heraldische wapens). Via deze website, maar ook met QR-codes op de betreffende panden zal dan per steen achtergrondinformatie opgevraagd kunnen worden. VMG zal zorgdragen voor de deskundige achtergrondinformatie (zowel over de gevelstenen alsook over de panden zelf) en het aanbrengen van kleine plaatjes met QR-codes bij de gevelstenen. Een concept van de interactieve website is in vier schermen uitgewerkt en de software kosten worden op zo'n € 12.500 (incl. BTW) geschat.

Omdat niet alle oudere Maastrichtenaren meer in staat zijn om zelf lopend de gevelstenen te gaan bekijken, worden voor hen een tweetal speciale programma's/presentaties gemaakt met historische en nieuwe foto's om een optimale herkenning te bereiken, die gebruikt kunnen worden bij lezingen. Hierbij wordt samengewerkt met Fotobureau Paul Mellaart (Platielstraat 23, 6211 GV Maastricht). De totale kosten hiervan worden op € 4.000 geschat.

Dit initiatief richt zich met name op culturele verdieping en verbreding, maar heeft ook marketing/economische aanknopingspunten voor de stad. Daarom zal breed om financiële steun worden gevraagd. Het gaat om een eenmalige investering. De lopende jaarlijkse kosten van de website hoopt de VMG via donateurs en sponsors te verkrijgen.

> **cultuur-historisch**

Met studie en historisch onderzoek zal de rol en de betekenis van de gevelstenen verder uitgediept worden. Dit zal gebeuren in samenspel met deskundigen zoals Servé Minis, Emile Ramakers en Stefan Vrancken.

Zodra dit initiatief meer body heeft, zal het aan deze notitie worden toegevoegd.

4. Community Maastrichtse Gevelstenen

Om het behoud van de gevelstenen en ook de nieuwe initiatieven op educatief, informatief/recreatief en cultureel-historisch gebied toekomstbestendig te maken, wordt een groep Ambassadeurs gevormd, die de eigenaren/bewoners van de panden met gevelstenen zullen enthousiasmeren voor het goede onderhoud/behoud van de gevelstenen en het plaatsen van de QR-codes bij hun pand. Op die manier wordt een community opgebouwd van trotse betrokkenen, die meehelpen de kennis over Maastricht en haar geschiedenis te vergroten.

5. financiering

Om de verschillende activiteiten – gebaseerd op concrete begrotingen voor de verschillende initiatieven - mogelijk te maken, zal een beroep gedaan worden op de gemeente Maastricht, de provincie Limburg, Goede Doelen stichtingen, zakelijke sponsors en particulieren.

Mochten deze activiteiten er toe bijdragen dat de jeugd, bewoners en bezoekers (nog meer) oog krijgen voor deze kleine monumentjes en de panden zelf in de voor iedereen toegankelijke openbare ruimte (Kiek ins nao bove) én daarmee een oogje willen blijven houden op het in stand houden daarvan (behoud en herstel), dan gaan de gevelstenen in Maastricht naast een roemrijk verleden ook een mooie toekomst tegemoet.